
ÇAĞDAŞ SANATLARDA KANAĞIE’NİN EVRİMİ

Emine KOAK¹

Öz

Hemen hemen her geçen kız çocuĐunun, eli iĐne tutabilecek aŐamaya geldiĐinde öĐrenmeye baŐladıĐı ve çeyiz sandıklarının demirbaŐ iŐlemeleri arasında olan kanavieler, dŪn olduĐu gibi bugŪn de nesilden nesile aktarılan ve kŪltŪr tarihi açısından önem arz eden iŐlemelerimizdendir.

GŪnŪmŪz sanatçıları, kŪltŪrleri ve kuŐakları birbirine baĐlayan bu geleneksel tekniĐi, modern bir grafiĐe dŪnŪŐtŪrmeyi dolayısı ile baĐlamının dıŐına çıkarmayı veya anlamını yeniden inŐa etmektedirler. GeçmiŐin izlerini taŐıyan kanaviçe gibi çeŐitli iŐleme tekniklerini kullanarak yetenekli ellerinde, gŪrsel bir ŐŪlene dŪnŪŐtŪrmeyi baŐarmıŐlardır.

Son yıllarda farklı disiplinlerde hem kŪltŪrel, hem coĐrafik hem de kimliksel açıdan disiplinler arası deneyimlere rastlanmaktadır. Bu deneyimler sanat alanındaki arayıŐlara da katkı saĐlamaktadır. Sanatçılar da kimi zaman gŪ ettiklerinde yeni ortamdaki kimlikleriyle ve bellekleriyle geleneksel ve modern algıların arasında kendi yerlerini bulmaya gayret etmektedirler.

Bu çalıŐmada; kŪltŪrleri ve kuŐakları birbirine baĐlayan geleneksel kanaviçe tekniĐini, yeniden inŐa etmeyi baŐaran sanatçıların bazı eserlerinde uyguladıkları enstelasyon uygulamaları ile kanaviçenin disiplinler arası iliŐkilerde önemi irdelenmiŐtir. Yerel ve kŪltŪrel unsurları kanaviçe ile tasarımlarında kullanan farklı disiplinlerdeki sanatçıların kanaviçe uygulamalı eserleri literatŪr taraması yapılarak yorumlanmıŐtır.

Anahtar Kelimeler: Kanaviçe, apraz iğne, etamin, goblen, aĐdaŐ sanat

¹ Dr.ÖĐr.Ūyesi Çankırı Karatekin Sanat Tasarım ve Mimarlık FakŪltesi Tekstil ve Moda Tasarımı BŪlŪmŪ, eminekocakgsf@gmail.com, Orcid: 0000-0001-7202-6718.

Makale gnderilme tarihi:29 EylŪl 2021, Makale kabul tarihi:17 Ekim 2021

Makale tŪrŪ: AraŐtırma Makalesi

THE EVOLUTION OF CROSS-THROW IN CONTEMPORARY ARTS

Emine KOÇAK

Abstract

Cross-stitch, which is among the fixtures of dowry chests, which almost every young girl begins to learn when she can hold a needle, is one of our embroidery that has been handed down from generation to generation today and is important in terms of cultural history.

Today's artists are trying to turn this traditional technique, which connects cultures and generations, into a modern graphic, thus taking it out of its context or reconstructing its meaning. They have succeeded in turning it into a visual feast in their talented hands by using various embroidery techniques such as cross-stitch bearing the traces of the past.

In recent years, interdisciplinary experiences have been encountered in different disciplines, both culturally, geographically and in terms of identity. These experiences also contribute to the pursuits in the field of art. Artists sometimes try to find their own place between traditional and modern perceptions with their identities and memories in the new environment when they migrate.

In this study; The installation practices of the artists who succeeded in reconstructing the traditional cross-stitch technique, which connects cultures and generations, in some of their works, and the importance of cross-stitch in interdisciplinary relations were examined. Cross-stitch applied works of artists from different disciplines who use local and cultural elements in their designs with cross-stitch were interpreted by scanning the literature.

Keywords: Cross-stitch, cross stitch, etamine, tapestry, contemporary art

Giriş

Kanaviçe İşlemeleri Hakkında Genel Bilgi

Tipik olarak kadınsı bir ayırımı işaretli haline gelen kanaviçe işlemleri, geleneksel el sanatlarımızdan biridir. Çok eski tarihlerden bu yana yapılmakta olan bu zevkli ve gösterişli işleme türü, bir anlamda bir toplumun yaşam biçimini yansıtan, toplum içinde değişik işlevleri olan ürünlerdir. Kadının, evinin her açısını süsleyen havlular, masa ve sandalye örtüleri, minderler, kilimler, perdeler, seccadeler, duvar halıları veya korkuluklarda yer almıştır.

Kanaviçenin hangi tarihlerde ortaya çıktığını kesin olarak gösterecek tarihi ve arkeolojik buluntuya bugüne kadar rastlanmamıştır. Bu tür sayılı işleme türlerinin M.S. 618-907 yıllarında Çin Tang Hanedanlığı döneminde var olduğu kaynaklarda belirtilmektedir. Bu dönemlerde kanaviçenin Çin'den Avrupa'ya doğru tekstil ticareti yoluyla ya da haclı seferleri ile gitmiş olabileceği düşünülmektedir (Can, 2017: 319-334).

M.Ö. 6. yüzyıla kadar uzanan kanaviçe işi, eski Mısır mezarlarında ve Orta Çağ kiliselerinde, Tang Hanedanlığı döneminde Çin'de, M.S.1066 olaylarını tasvir eden Britanya'daki Bayeux halısında gözlenen çapraz dikiş biçimlerine rastlanmaktadır. 15.y.y. da Çapraz dikiş Britanya'ya getirildi ve son birkaç yüz yılda popülerlik kazandı (Fotoğraf 1-2). İngiltere diğer nakışlara odaklandığından bunun dışında kalmış. Daha sonraları çapraz nakış Aragonlu Catherine, Henry VIII'in gömleklerini dikmesiyle blackwork ile birlikte girerek popüler olmuştur (URL1) .

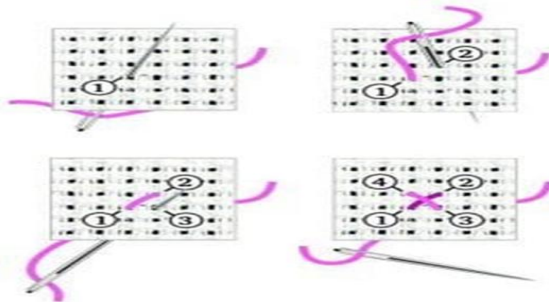
Fotoğraf 1-2. Kanaviçe örnek bezleri. Mildred Mayow, 1633, Müze no. T.194-1927 ve E. Pratt, 1886, Müze no B.547-2016. Victoria ve Albert Müzesi, Londra (URL1).

TŪrke karřılıđı ile çapraz dikiř anlamına gelen kanaviçe, “cross stitch” adıyla bilinmektedir. Sayılı iđneler grubu altında incelenen kanaviçe, kaynaklarda uygulama biçimi olarak birbirleriyle benzerlik gŖsteren diđer tekniklerle birlikte genellikle ‘arpı iři’ olarak bilinmektedir. Hristo teyeli olarak bilinen iđne çeřidinin de bu gruptan olduđunu sŖylemek mŪmkŪndŪr. XV. yŪzyılda Paris’te Goblen isimli bir ailenin tek telli kanaviçe bezi ūzerine iřlenen çeřitli kanaviçe iđneleri ilk defa ve uzun zaman bu aile tarafından yapıldıđı için bu tek telli kumař ve iřlenen iř “Goblen” veya “Goblen iři” adını tařımaktadır (Eron, 1984: 45).

Goblen iđnesinin bir eřitilmesi olan Slav iđnesi ise 16. yŪzyılda TŪrk iřlemelerinde gŖrŪlen bir iđne çeřididir XIX. yŪzyılda Osmanlı sarayında goblen iđnesi ve goblen iđnesinin bir eřitilmesi olan çapraz iđnenin uygulandıđı da ifade edilmektedir (Barıřta, 1984: 22; Barıřta, 1997: 45). Fakat teknik açıdan kaynaklarda pek gŖrŪlmemektedir.

Dokumanın iplikleri sayılarak yapılan nakıř tekniklerinden olan kanaviçe, kumařın iplikleri ūzerinde yŪrŪtŪlen iđneler grubundandır. Halk iřmeleri arasında TŪrk ve dŪnya kadınlarının en çok ve yaygın olarak uyguladıđı kanaviçe, seyrek dokunmuř keten bezin ūzerine renkli ipliklerle, çarpı Őeklinde yapılan iřlemedir (Fotođraf 3). Kanaviçe Ŗneklerinde en çok kullanılan iplik pamukludur. Bununla birlikte iřleme yapılacak yŪzeye gŖre polyester içerikli iplikler veya ipek gibi farklı hammaddelerden ūretilen iplikler de kullanılmaktadır.

Kanaviçe bezinin ortasında boş kalan karelere, diyagonal bir biçimde ‘x’ Őeklinde ipliklerin atılması ile oluşturulmaktadır. “ift iğne, fıştık iğne, çift baş iğnesi, apraz İzmir iğnesi” gibi eşitmeleri bulunmaktadır (Korkusuz, 1980: 149; Eron, 1984: 18).

Fotoğraf 3. Kanaviçe tek iğnesi yapım tekniği (URL2).

Kanaviçe işlemleri genellikle sayılması oldukça kolay olan etamin denilen kumaş üzerine yapılmaktadır. İpliği sayılmayan kumaşlar üzerine kanaviçe (çapraz iğne) tekniğini uygulayabilmek için kanaviçe bezi denilen bir kumaş kullanılmaktadır. İşlenecek motiflerin veya bordürün ölçülerine uygun olarak kesilen kanaviçe bezi, işlenecek esas kumaş üzerine teyellenecek işlenebilmektedir. İşleme sırasında kanaviçe kumaşının karelerinden faydalanılır. İşleme tamamlanınca kanaviçe bezinin, en ve boy iplikleri çekilmek suretiyle, motifin esas kumaş üzerinde kalması sağlanır. Bu sebeple kanaviçe tekniği (çapraz iğne), üzerine uygulandığı kanaviçe kumaşının adını taşımaktadır (Fotoğraf 4). Kanaviçe bezi, keten ve kenevir gibi liflerden, bez ayağı dokuma tekniğine sahip, seyrek görümlü bir tekstil ürünüdür. Atkı ve çözgü yönünde eşit aralıklarla yan yana getirilmiş iki sık iplik sıraları ile çift telli olarak dokunan kanaviçe kumaşı, delikli kareler görünümündedir. Kanaviçe bezinde karelerin boyutları küçük veya büyük olabilmektedir. Halk arasında, küçük karelere sahip olan (sık kanaviçe), büyük karelere sahip olan kumaş ise “seyrek kanaviçe” olarak adlandırılmaktadır (Fotoğraf 5). Kanaviçe kumaşının sık ya da seyrek olması, işlenen motiflerin büyük veya küçük olmasını sağlamaktadır. Kanaviçe bezi, işleme ile işlenen kumaş arasında kullanılan bir geçettir.

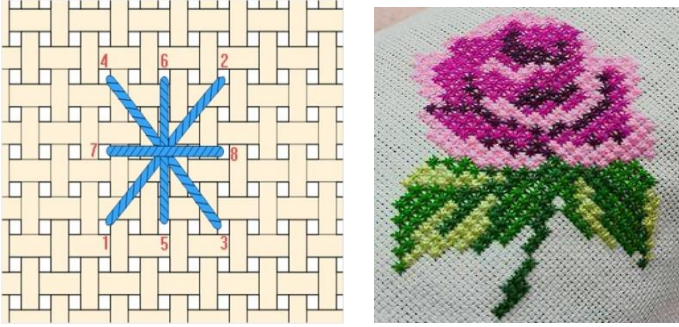

Fotoğraf 4. Etamin (URL 3).

Fotoğraf 5. Kanaviçe bezi (URL 4).

Kanaviçe işlemlerinde desenin büyük veya puanlarının daha iri olması istendiğinde, “kanaviçe çift iğne” adı verilen bir teknik daha bulunmaktadır. (Fotoğraf 6-7).

Fotoğraf 6-7.Kanaviçe ift iğne (URL5-URL6).

KŪltŪrler arası iliřkilerde kanaviçenin eskiden beri eyizlerde, ev tekstil ūrŪnlerinde, giyimde, çeřitli aksesuar ve hediyelek eřyalarda kullanıldıđı bilinmektedir. Ancak sosyo-ekonomik durumun da geliřmesiyle birlikte estetik fikrin deđiřmesi, toplumsal zevkler ile yařam biçimlerindeki deđiřimler ve modern sanat arayıřları sanatçıları yeni bir arzuya yŪnlendirmiř, tipik olarak kadınsı bir ayırımın iřareti haline gelen kanaviçenin kavramsallařtırılarak sanatsal ifadelerde yer bulduđu gŪzlenmektedir.

Kanavieyi geleneksel bađlamının dıřına çıkarmayı veya yeniden inřa etmeyi hedefleyen gŪnŪmŪz sanatçıları, geçmiřin izlerini tařıyan iřleme tekniklerini kullanarak yetenekli ellerinde, gŪrsel bir řŪlene dŪnŪřtŪrmeyi bařarmıřlardır. Bu geleneksel teknik, eli iğne tutabilen her ge kız çocuđunun, hemen ūđrenmeye bařladıđı ve çeyiz sandıklarının demirbař iřlemeleri arasında yer almaktadır. Kanaviçe iřlemeleri, kŪltŪrel yollarla nesilden nesile aktarılan ve kŪltŪr tarihi açısından ūnem arz eden iřlemelerimizdendir. Son yıllarda farklı disiplinlerde uygulanan kanaviçeli iřlemelerde hem kŪltŪrel, hem cođrafik hem de kimliksel açıdan disiplinler arası deneyimlere rastlanmaktadır. Kanaviçe uygulayıcıları, kimi zaman mevcut kimlikleriyle ve bellekleriyle, geleneksel ve modern algıların arasında kendi yerlerini bulmaya gayret ederken bu yeni deneyimleri ile sanat alanındaki arayıřlara da katkı sađlamaktadır.

Bu çalıřmada; kŪltŪrleri ve kuřakları birbirine bađlayan geleneksel kanaviçe tekniđini, yeniden inřa etmeyi bařaran bazı sanatçıların eserlerinde uyguladıkları enstelasyon uygulamaları ile kanaviçenin disiplinler arası iliřkilerde ūnemine vurgu yapılmaktadır. Kanavienin, kŪltŪrel deđiřim ve geliřimlerin yansımalarını, sanatta sessizce icra edilen bir yapı olmaktan çıkarmak ve literatŪre bu anlamda katkı sađlamak açılarından, farklı

E.KOÇAK

ÇAKŪ KAREFAD, ÇAKŪ Karatekin Edebiyat FakŪltesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October2021): 238-259 (Atıf için/To cite).

disiplinlerdeki sanatçıların kanaviçe uygulamalı eserleri incelenerek bu makalede yorumlanmıştır.

Çağdaş Sanatta Kanaviçe

KŪreselleřme kavramının hayatımızda her alanda hissedildiği bu dŪneme sanatçılar da kendilerini yeniden değerlendirmektedirler. Çaėdař sanatta yeni ilham kaynakları yaratarak yeni anlatım yolları bulmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda gŪnlŪk hayatta karşılaşılan birçok nesne, kavram sanatçılar tarafından kullanılarak sanatsal çalışmalarına zenginlik katmışlardır.

Sanat yapıtlarında, sanatçının ve her dŪnemde gelişen sanat tanımının yanında bireyin kendisini, ifade ettiği kavramlar ile ifade yollarının hatta tekniklerin değişmesi veya gelişmesi kaçınılmazdır. Modernleřmenin ve modernizmin bir uzantısı olarak yaşanan sosyo-ekonomik ve kŪltŪrel gelişimler, toplumlarda yeni yapılandırmalara yol açmıştır (Yılmaz, 2011: 129).

Avrupa’da 20. yŪzyıl sanatçıları bir taraftan eserlerinde geçmiř dŪnemin eserleriyle kasıtlı olarak bir rekabet içerisine girerken bir taraftan da dŪřŪncelerini, geçmiř kŪltŪrlerle harmanlayarak eserlerine gŪreceli ironi katmayı bařarmıřlardır. Oluřturulan yeni eserler farklı kŪltŪrlerden yapılan alıntıyla bambařka bir etki kazanırken, modern eserin ŲzgŪn duruřunu da gŵstermeye çalıřmıřlardır (Butler, 2010: 54).

‘Kavramsal Sanat’ akımıyla bařlayan ve disiplinlerin kendine ŲzgŪ klasik araçlarının dıřına tařan arayıřları, sanatsal malzeme anlayıřında Ųnemli deėiřikliklere yol açmıř, disiplinler arası çalıřmaları beraberinde getirmiř ve ‘malzeme estetiėi’, ‘malzemenin anlamlandırılması’, ‘maddi kŪltŪr’ gibi yeni arařtırma alanlarının oluřumuna katkı saėlamıřtır (Ųzkendirci, 2014: 3). Çaėdař sanatta nakıřın kendini kabullendirmesi hatta bir devrime dŵnuřmesi bu alanların yeniden tanımlanmasını gerektirmiřtir. GŪnŪmŪze kadar nakıř (embroidery), goblen (tapestry), iėne iři (needle work) olarak kavramsallařtırılan tŪm ipliėe dayalı sanat biçimleri; “tekstil sanatı (textile art)”, “lif sanatı (fiber art)” ya da “kumař sanatı (fabric art)” olarak yeniden kavramsallařtırılmıřtır (Lunin, 1990: 713).

Geleneksel yŵntemlerle oluřturulan motif, kompozisyon ve estetik kriterler, toplumların tarihi ve inançları doėrultusunda řekillenmektedir. Toplumların geleneksel iřlemelerinde gŵzlenen kŪltŪrel deėiřim ve geliřimlerin

yansımaları, çok az değişikliğe uğrayarak günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Geleneksel işlemlerle sessizce icra edilen bir yapının ortaya çıkmasıyla birlikte mevcut yerel ve kültürel unsurların evrensel tasarımlara aktarılması da Postmodernizm döneminde iyice belirginleşmiştir.

1970’li yıllardan sonra postmodernizm ile birlikte tekstil tasarımlarında yerel ve kültürel unsurlar kullanılmaya başlamıştır. Popüler kültür öğelerinin, değişik biçim ve formlar ile bir araya getirilerek uygulanmasıyla birlikte geleneksel öğelerin farklı uygulamalarda, örneğin iç dış dekorasyon ürünlerinde de kullanıldığı gözlenmektedir.

Tekstil tasarımlarında etnik, kültürel ve yerel unsurların kullanılması eğiliminin günümüzde yeniden bir yükselme eğilimi gösterdiği gözlenmektedir. Tasarımlarda çoğu zaman farklılık ve özgün olma yüceltilirken, kimlik kavramının da özünde yeniden biçimlendirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bölgesel yeni kimlikleri arama eğilimleri ile ortaya konan etnik, kültürel ve yerel unsurları içeren koleksiyonlarda artış olduğu gözlenmektedir.

Her kültür kendi geleneklerinden gelen kurallar ile kültürel değerlerini yaratmıştır. Bu değerler; estetik, malzeme, kavram, ideoloji ve tekstil gibi kavramlar altında birbiriyle etkileşim halindedir. Bu gelişmeler son yıllarda farklı disiplinlere hem kültürel, hem coğrafik hem de kimliksel açıdan disiplinler arası deneyimlere yol açmıştır. Bu deneyimler sanat alanındaki arayışlara katkı sağlamıştır. Sanatçılar da kimi zaman göç ettiklerinde yeni ortamdaki kimlik ve bellekleriyle geleneksel ve modern algıların arasında kendi yerlerini bulmaya gayret etmek durumunda kalmışlardır.

Disiplinlerarasılığın gelişimi ise, modern sanat akımları üzerinden olmuştur. Bu gelişim ve dönüşümün taşıyıcısı kübizmin deneysel uygulamalarından doğan ve farklı evren kavrayışlarını dile getiren kolaj ile başlamıştır. Kolaj, birbirine hiç benzemeyen öğelerin bir araya getirilerek bir yapıt ortaya koyma tekniğidir (Lynton, 1991: 66).

Aktarımlarında doğanın dış gerçeği yerine kendi iç gerçekleriyle özdeşleşmiş formları sergileyen ve alıcının yorumuna sunan bazı sanatçılar doğada biçimi bulunmayan non-figuratif olarak nitelendirebileceğimiz biçimlerle yeni bir dünya yaratmışlardır. Arap harfleri gibi simgesel yazılı bezemeler ve geometrik birimlerle oluşturdukları şekillerle de evrensel beğeniye ulaşmaya çalışmışlardır.

Geleneksel nakışlar, geleneksel sanatın ihtişamını bünyesinde barındıran, mükemmel kültür mirasının önemli bir parçasıdır. Günümüzde sosyal ekonominin gelişmesiyle birlikte bilgi sisteminin yenilenmesi, estetik fikrin değişmesi, onu modern sanat arayışı haline getirerek yeni bir arzuya yönlendirmiştir. Toplumsal zevkler ve yaşam biçimlerindeki değişimler, teknolojik donanımın birlikte yeni bir boyut kazanarak, geçmişin izlerini taşıyan çeşitli tekstil sanatları ve süsleme teknikleri farklı disiplinlerdeki sanatçıların yetenekli ellerinde, görsel bir şölene dönüşmüştür.

Tekstil ürünlerinin kullanım amacı ve üzerine yüklenen anlamlar günün koşullarına ve toplumların kültürel yapılarına göre şekillenmektedir. Bu yönden işlemeli ürünler materyal, form ve tasarımlar açısından toplumların özelliklerini yansıtarak günümüze taşıyan kültürel unsurlar olarak kabul görmektedir. Sanayi Devrimi'nden işlemler, yeni tekniklerle yorumlanmış, farklı malzeme kullanımlarıyla birlikte ile yeni tasarım arayışlarına gidilmesine neden olmuştur.

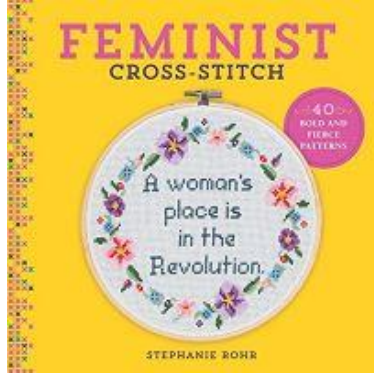
1960'larda İngiltere'de işleme okullarda ve kolejlerde öğretilmeye başlanan işleme ve kanaviçenin 20. yy'a geldiğinde hala kullanılmakta olduğu, pek çok ülkede lonca ve derneklerde eğitiminin artarak verilmeye devam ettiği görülmektedir. Gelişen makine teknolojisi ve diğer modern tekniklerle birlikte işleme ve kanaviçenin güzel sanatlarda da görünürlüğü artmıştır. Yine bu yüzyılda, feminist tasarımlarda çapraz dikişli vurgular ortaya çıkmıştır. Feminist temalar ve feminist kalıp içeren koleksiyonlar ve bazı kanaviçe işi yapanlar, nakış uygulamasının tüm nakışların önemli bir sanat formu olarak kabul edilmesi için baskı oluşturmuşlardır.

Stephanie Rohr'un 2019 yılında basılmış, Lark Crafts isimli kitabında 40 adet cesaret ve şiddet içerikli kanaviçe desenlerine yer verilmiştir. Rohr'un "zanaatçı" feministler için tasarladığı bu kitap, geleneksel kanaviçe işiyle geçen bir çocukluktan sonra, bir zamanlar sadece "kadın işi" olarak görülen kanaviçe işinin artık hem başlı başına bir sanat formu hem de zanaatkarların "düşüncelerini ifade etmeleri ve marjinal gruplara destek vererek protesto etmeleri için bir yol olarak kabul edildiğini belirtmektedir (Fotoğraf 8). Rohr, ruhunu ve inançlarını paylaşan tüm Feminist Kanaviçe işleyenlerle konuştuğunu düşünmektedir. Kitapta her tasarım net bir şekilde grafiklendirilmiştir. Hatta işlemedeki zorluk derecesine göre de puanlandırılmıştır (URL7).

E.KOÇAK

ÇAKÛ KAREFAD, ÇAKÛ Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October2021): 238-259 (Atıf için/To cite).

Fotoğraf 8. Stephanie Rohr'un Kanaviçe Desenleri kitabı (URL7).

Günümüzde bazı sanatçıların kanaviçeyi, kumaş yüzeyinden çıkarıp, sokaklara taşıdığı gözlenmektedir. Kimilerinin moda ya da arkaik olarak nitelendirdiği bu durum aslında kanaviçeli işlemlerin çalışmalara kattığı değerdir. Kanaviçe tekniğinin sokaktaki o kadar uygulanabilir ve o kadar harika görünmektedir ki, bu tekniği daha önce uygulamadığı için kendini suçlayanlar bile olabilir. Kanaviçeyi sokak sanatında uygulama alanları oldukça geniştir. Hatta bu düşünce ile diğer nakış tekniklerinin de kullanılabilceğini akla getirmektedir (Fotoğraf 9-10-11).

Fotoğraf 9-10-11. Kanaviçe sokak çalışmaları (URL8).

Sokağa taşınan bu tasarımlarda dikkat edilecek tek şey ise malzemedir. Kumaş üzerine kanaviçe yapılmadığına göre dayanıklı ve işleme yapmaya elverişli gereçlerin kullanılması daha doğru olacaktır. Yapılmış örneklerde

E.KOÇAK

ÇAKÜ KAREFAD, ÇAKÜ Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October2021): 238-259 (Atıf için/To cite).

plastik ve bükülebilir dayanıklı tellerin kullanıldığı hatta bazen çiviler ile tasarımların sabitlendiği görülmektedir.

Fotoğraf 12-13. Kanaviçe sokak çalışmaları (URL8).

Bir caddede yürürken uzun zamandır unutulmuş bir yerde cömert bir sanatçının çizdiği bu güzel eserler, Fransız sokak sanatı ikilisi Vanessa ve Stéphane'nin bir projesidir. Şehrin sokaklarında sıradan çitler aracılığıyla ipliklerle renkli ve eğlenceli kanaviçe işlemleri yaratıyorlar (URL 9).

Sanatçılar, göz alıcı karakterlerini ve kanaviçe işlemeyi andıran sahneleri oluşturmak için özenle tasarlanmış normal boyutlu bir deseni renkli ipliklerle değil adeta kendi imza sanatlarını yapmak için iplik yerine kumaş parçaları kullanmaktadırlar. Bazı eserlerde bulunulan mekânın durumuna göre mizahi projelerin üretildiği, yaratılmak istenen etkinin türüne göre basit ve tavsiye bildiren uyarıcı yazılar ile tanımlayıcı ifadeler kullanılmaktadır (Fotoğraf 12-13).

Tasarımcı Raquel Rodrigo, kalın ve rengarenk ipliklerle dokuduğu kanaviçe örneklerini bir enstalasyon çalışmasının parçası olarak, Madrid sokaklarına taşımış, Madrid'in her bir köşesine yerleştirmiştir (Fotoğraf 14-15). İnsana kendini sanki anne evindeymiş gibi hissettiren bu sıcak kanaviçeli tasarımlar oldukça dikkat çekicidir (Diazepam, 2016).

Valensiya'dan Madrid'e kadar hemen her yerde Raquel Rodrigo'nun eserlerine rastlamak mümkündür (Fotoğraf 16-17). Birçok ülkenin çeşitli yerlerindeki binaların duvarlarına kanaviçe çalışmalarını yerleştirmiştir. Senaryo yazarı ve sanatçı Raquel Rodrigo, Madrid çevresindeki cephelerin inşası için kanaviçe işleminin makro ayrıntılarını getiriyor. Renkli enstalasyonları, tel örgü içine sarılan kalın iplerle genişletilmiş çapraz dikiş teknikleri ile işlemektedir. Dekoratif parçalar, yakın ve uzaktan tamamen

E.KOÇAK

ÇAKŪ KAREFAD, ÇAKŪ Karatekin Edebiyat FakŪltesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October2021): 238-259 (Atf için/To cite).

farklı gŖrŖnen eğlenceli, pikselli bir doku oluşturmaktadır. Raquel'in workshop alışmaları, Mart 2018'de Madrid Tasarım Festivali'nde sergilenmiştir. (URL10-URL11).

Fotoğraf 14-15. Raquel Rodrigo Madrid sokaklarını kanaviçeyle donatma (URL10).

Fotoğraf 16-17. (URL11 - URL12).

Sanatçı ve tasarımcı olan Ana Martins Lizbon doğumludur. 23 yaşındaki Namı diğer 'Aheneah', grafik tasarımındaki birikimini ve bŷyŷkannesinden Ŗęrendięi nakış ve kanaviçe tekniklerini birleştirmiş, sokak sanatı çalışmaları için diğital ve analog tekniklerini bir arada kullanmıştır. Tasarımlarında geleneksel bir teknik olan kanaviçeyi, modern bir grafiğe dŖnŷtŷrerek, bu bağlamı yeniden inşa etmeyi hedeflemiştir (Fotoğraf 18-19), (URL13).

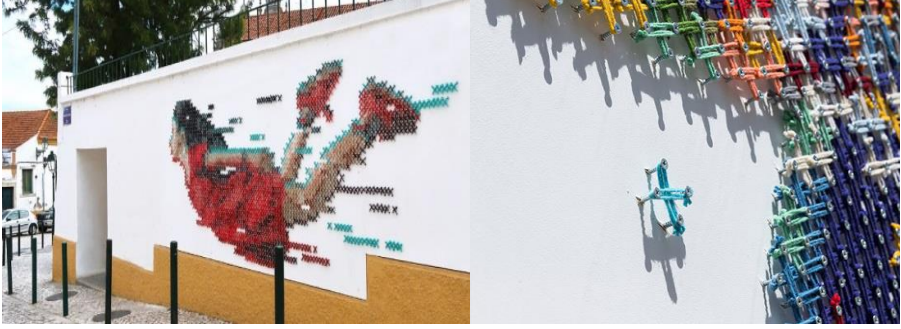
Martins tıpkı kanaviede olduğu gibi çapraz iğne tekniğini vidalar ŷzerine sardığı yŷn ipliklerle uyguladığı bu tasarımlar adeta onun imzası haline gelmiştir. Bu teknikte iyice ustalaşan sanatçı daha bŷyŷk boyutlu işler ŷreterek, Portekiz sokaklarını sŷslemiřtir. "Switch-over", "No glass to hold me back" ve "Semear" gibi birçok çalışmaları yaklaşık 2mx5m.

E.KOÇAK

ÇAKŪ KAREFAD, ÇAKŪ Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October2021): 238-259 (Atıf için/To cite).

boyutlarındadır. Bu çalışmalarda yaklaşık 700 metrelik ip ve 2300 civarında vida kullandığını belirtmektedir.

Fotoğraf 18-19. Madrid ve Portekiz sokaklarını kanaviçeyle donatma (URL 13-14).

Sanatçının Portekiz'in hemen her yerinde, aynı zamanda İspanya, Fransa ve Birleşik Krallık'ta birçok çalışmaları bulunmaktadır (URL15). WOOL, VU Lisbon ve ESTAU dâhil birçok kentsel sanat festivallerinde ve sergilerinde göz alıcı çalışmaları bulunan Martins, Portekiz'in farklı noktalarında atölye çalışmaları da düzenlemektedir (Fotoğraf 19-20).

Fotoğraf 19-20. Portekiz sokaklarını kanaviçeyle donatma (URL 15).

Metal tabak, tava, kaşık, kürek, lamba, ütü ve hatta arabaların kaportasına dahi kanaviçe desenleri yapan Severija Inčirauskaitė-Kriaunevičienė, genellikle geleneksel kanaviçeden esinlenmiştir. Tasarımcı, kanaviçeyi kumaş yerine metal objeler üzerine yapmıştır. Yaptığı işle farklılığı ve ironiyi birleştirdiğini düşünen sanatçı, Andy Warhol, Joseph Boys, Jeff Koons, Erwin Wurm, Marina Abramovich, Damien Hirst, Jenny Holzer,

E.KOÇAK

ÇAKÜ KAREFAD, ÇAKÜ Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

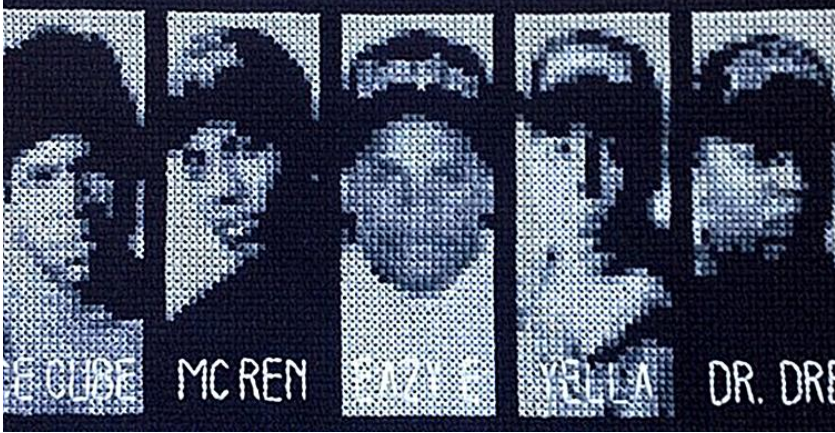
Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October2021): 238-259 (Atf için/To cite).

Daniel Firman, Banksy gibi sanatçılarla birlikte çeşitli sergilerde yer almıştır (Dalkıranoğlu, 2018) (Fotoğraf 21-22-23).

Fotoğraf 21-22-23. Metalin üzerine kazınan kanaviçe (Dalkıranoğlu, 2018)

Calgary doğumlu sanatçı Dave Lieske, hip hop ve grafiti kültürüyle kanaviçe sanatının alışılmadık kombinasyonu ile kumaş üzerine denemeler yapmış, genellikle silah taşıyan erkekleri, kaslı sert adamlar olarak tasvir etmiştir (Fotoğraf 24). Çok az eğitim ve malzeme gerektirdiği için tasarımlarında kanaviçeyi kullanmayı tercih eden sanatçı mizah kültürünü de eserlerinde kullanmaktadır (URL 16).

Fotoğraf 24. Dave Lieske, Hip hop sanatçı tasvirleri (URL 16).

Heide Janssen, ofis olarak kullandığı odasının duvarlarını 11ftx12ft büyüklüğünde özel olarak kanaviçe yapabilmek için tasarladığı delikli panellerle kaplayarak üzerine çiçek motifli deseni çapraz iğne ile işlemiştir (Fotoğraf 25-26). Kendini daha iyi ifade edebilmenin yolunun bu olduğunu söyleyen tasarımcı panellerin takılıp boyanması ile birlikte işleminin tam 10 gün sürdüğünü belirtmektedir (URL17).

E.KOÇAK

ÇAKŪ KAREFAD, ÇAKŪ Karatekin Edebiyat FakŪltesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October2021): 238-259 (Atf için/To cite).

Fotoğraf 25-26. Heide Janssen panellere yapılan kanaviçe (URL17).

İnge Jacobsen, kitlesel olarak tŪketilen gŪrŪntŪleri moda, cinsiyet ve pazarlama ūzerine bireysel yorumlara dŪnŪstŪrmektedir. Jacobsen, dergiler ve reklamlar gibi toplu olarak ūretilmiř gŪrŪntŪlere dŪnŪstŪrmek için çapraz dikiřler, nakıřlar, kesimler ve kolajlar yaparak benzersiz bir gŪrŪnŪm kazandırmaktadır (Fotoğraf 25-26). Kitlesel olarak ūretilmiř, ticari gŪrŪntŪlere cesurca dŪzenlemelerle dengeyi yeniden kurmaktadır. Jacobsen, bŪyŪk ūlŪde muhafazakār kadınlıkla iliřkilendirilen nakıřı ile halkın gŪzŪnde kadınların grafiksel muamelesinde bazen kaybolan kadınlığın bir kısmını geri kazandırdıđını dŪřunmektedir. Yani ‘‘hızlı moda’’ olarak sınıflandırılabilir bir Őeyden daha kalıcı bir Őeyler yaptđını belirtmektedir (URL 18).

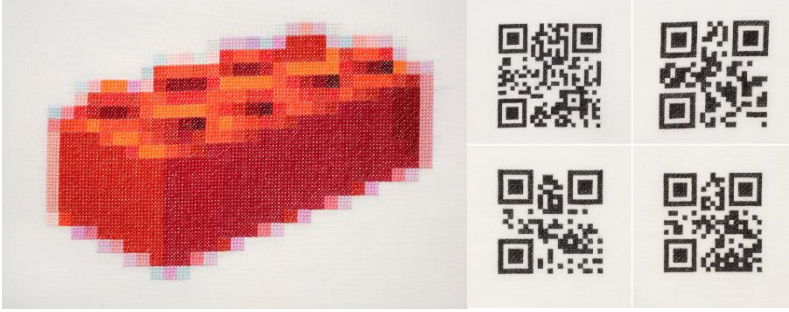
Fotoğraf 25-26. İnge Jacobsen apraz dikişli dergi kapakları (URL18).

E.KOÇAK

ÇAKŪ KAREFAD, ÇAKŪ Karatekin Edebiyat FakŪltesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October2021): 238-259 (Atıf için/To cite).

Norveçli sanatçı Nils Viga Hausken İskandinav geleneğinin çeşitli yönlerini genellikle keten üzerine kanaviçe tekniğinde işleyerek oluşturmaktadır. Politik ve mizahi ifadeler gibi görünen ancak Lego'nun evrensel dilini desenlerine yansıtmaktadır. Sayısallaştırılmış görüntülerdeki parçalar, pikselli mükemmellik için işlediğı çalışmalarını aslında bir nevi eğlence olarak ifade etmektedir (URL19). QR kod serisi çalışmasının, gerçekten taranabilir olup olmadıkları tartışılabilir ama İnanç. Umut, Aşk ve bir kelebeğın QR koduna dōnüşümünü gösteren 'No Time' adlı 18 parçalık bir kanaviçe çalışması da bulunmaktadır (Fotoğraf 27-28).

Fotoğraf 27-28. İnanç. Umut, Aşk - Bir kelebeğın QR koduna dōnüşümünü gösteren 'No Time' adlı eserden (URL 19).

Geleneksel uygulamaların yaratıcı ve yenilikçi gelişmelerle yeniden yorumlanması ve sıra dışı bazı malzemelerle uygulanarak yeni imkânlar sunulması ile tasarım alanlarında yeni kavramlar gelişmektedir. Son yıllarda farklı disiplinlerin birbirlerine olan ilgilerinin ve meraklarının artması ile birlikte sanat, tasarım, mühendislik ve bilim alanlarının kendi ilerine dōnük yapılarını değiştirmekte ve yeni anlayışlar ortaya koymaktadır. (Koçak, 2017: 144).

Fotoğraf 29-30-31. Kanavieli sa modelleri (URL 20-21-22).

Fotoğraf 32-33-34. Kanavieli sa modelleri (URL 23-24-25).

Modanın yeni trendlerinden biri olarak kanaviçe ile saçlara Őekil verilmektedir. ‘‘Hair styles’’ akımında, saçlara kanaviçe ile Őekli vermek sadece yapan için değil, yaptıran için de epey sabır gerektirmektedir. Yapılması hiç de kolay olmayan sabırdan öte ayrıca yetenek gerektiren bir uėraŐtır (Fotoğraf 29).

Sonuç

Sanatın gŪnŪmŪzde sadece estetik deėerler ūretmek olmadıėı toplumsal yaŐamı etkin bir biçimde yansıtma, eleŐtirel bir bakıŐ açısıyla kŪreselleŐen dŪnyadaki iliŐkileri ortaya koymaya çalıŐan bir etki alanı da oluŐturmaktadır. Kanaviçe, ilk zamanlar kŪltŪrel ve çevresel faktörlerin etkisiyle sıradanlık çerçevesinde, sonrasında ayırt edici ve abartılı yaklaŐımlarla evrimsel bir deėiŐim sŪreci yaŐamaktadır. Modadan mimariye birçok sanatsal tasarımlarda kullanılan ve postmodernizm ile tasarımda yeniden yer bulan zgŪn eserlerin kanaviçe teknikleriyle yeniden oluŐturulması sanat akımları ile kurulan baė ve etkileŐimi açısından popŪler kŪltŪrŪn bir göstergesidir ve önemlidir.

NakiŐ sanatçıları artık her açıdan zgŪrlŪėŪ kabul ederek, estetik beėenide nesne karŐısındaki sınırlarını kaldırmakta ve eserlerinde vasatlıktan uzaklaŐmaktadır. Kendi dŪŐŪnceleriyle öėeler ve kavramlar arasında kurdukları baėı yine kendi hŪnerleriyle iŐleyerek, yaratıcılık aŐamasına ulaŐabilmektedirler.

NakiŐ teknikleriyle oluŐturulabilecek yeni temalar hala araŐtırılmaktadır. Belirsizliklerle dolu karmaŐık konular, resimler, edebiyat, mŪze arŐivleri, askeri tarih, popŪler kŪltŪr, mŪzik, sinema ve televizyon kaynaklarından alınan geniŐ bir etki yelpazesinden yararlanılmaktadır. Portreler, sŪrekli bir temadır ve savaŐtan esinlenen imgeler de nakıŐlı tasarımlara konu olmaktadır.

Başka bir açıdan değerlendirildiğinde; sanat aracı olarak nakışlı eserlerde, sanatçıların, bir yazarın romanındaki hayali karakterlerini kelimelerle tasvir etmesi gibi kumaş ve çeşitli materyalleri kullanarak kanaviçe teknikleriyle yeniden ifade etme olanağı bulmaktadırlar. Bazı sanatsal çalışmalarda doyuma ulaşılmış olan günümüz çağdaş sanat dünyasında; her yapıtın farklı yorumlarla yaşatılmasına ve devam ettirilmesini alışılmadık biçimlerde kullanan Pop art nakış sanatçılarının eserleri izlenmeye değer niteliktedir.

Bir çağdaş sanat alanı olarak nakış sanatının kendini kabul ettirmesinin ardından günümüzde tüm tekstil sanatçılarının bir arada olduğu, eserlerinin görülebildiği, çağdaş tekstil uygulamalarına da bir ses olan Pop art nakışlarda önde gelen sanatçılar ve sanat için forum alanları oluşturulmaktadır. Nakışlı tasarımların çağdaş sanat dünyasında nereye konulduğu pek bilinmese de, sanatsal nakış çalışmaları farklı bağlamlar ve görsel etkiler oluşturmak için tasarlanabilmektedir.

Günümüzde kanaviçe, böylesine eski, geleneksel bir teknik ile daha çağdaş potansiyeli arasında yan yana gelmeyi vurgulamak için kullanılmaktadır. Alternatif malzemeler, sanata ve zanaata yeni bir soluk getirmenin yanı sıra modern motifler ve renk tonlarının kullanılmasıyla günümüz tasarımlarına değer katmaktadır. Sanatçılar, kültürlerin değişkenlerine bağlı olarak kanaviçeden esinlenerek bu eylemsel potansiyeli güncel formlarda yeniden yaratmaktadırlar.

Tekdüzelikten uzaklaşmak isteyen sanatçılar, hayat felsefelerini, duruşlarını geçmiş dönemlerde kullanılan kanaviçeyi kullanarak sosyolojik anlamda da ifade etmek istemektedirler. Geleneksel nakış uygulamaları ile geleneksel kültürü modern tasarımlarla birleştirerek, halk nakışlarının eşsiz cazibesi modern sanatta yaratma ihtiyacını karşılamakta ve uluslararası büyük sahneye taşıyarak küreselleşme ile birlikte işleme kültürünü daha ileriye taşıyabilmektedir. Çok sayıda kişinin, işleme ve kanaviçeye yönelik bu tutumları eğitim, kitap ve video taleplerinin artması, bu antik işlemeye olan ilginin gelecek yıllarda da devam edeceğini kanıtlamaktadır. Kanaviçe sadece ev tekstilinde, giyim sektöründe değil disiplinler arası alanlarda da kendini göstermiştir.

E.KOÇAK

ÇAKŪ KAREFAD, ÇAKŪ Karatekin Edebiyat FakŪltesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October2021): 238-259 (Atıf için/To cite).

Kaynakça

Aiken, S. (1999). *Embroidery & Cross Stitch. Australia.* Craftworld Books Pty Ltd.

Barıřta, H.Ö. (1997). *TŪrk İřlemelerinden Teknikler.* Ankara: Gazi Ūniversitesi Mesleki Yaygın Eđitim FakŪltesi Yayın No: 2.

Barıřta, H.Ö. (1984). *TŪrk İřleme Sanatı Tarihi.* Ankara: Gazi Ūniversitesi Yayın No: 45, Gazi Eđitim FakŪltesi Yayın NO: ; I. Baskı, 1995, II. Baskı.

Butler, C. (2010). *Modernizm.* Pelin Ofset, Ankara, ISBN978-975-298-498-1.

Can, M. (2017). Anadolu TŪrk KŪltŪründe Kanaviçe. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi / Cilt:10, Sayı:20 / 2017 / Aralık s. 319-334.*

Dalkıranoglu, B.(2018). *Kanaviçe: Unutuluyor Derken Daha GŪlŪ Biçimde Dirilen Bir Sanat.* 22 Aralık 2020 tarihinde <https://listelist.com/kanavice-nedir-nasil-yapilir/> adresinden eriřildi.

Diazepam, (2016). *Madrid Sokaklarını Kanaviçe Őrnekleriyle Dolduran Sanatçıdan Harika alışmalar.* 25 Aralık 2020 tarihinde <https://listelist.com/raquel-rodrigo/> adresinden erişildi.

Eron, Y. P. (1984). *Giyim SŪsleme Teknikleri.* İstanbul. Milli Eđitim Basımevi.

Koçak, E. (2017), Nakıř Tasarımlarının GŪncel Sanatla İliřkisi Ūzerine Bir Deđerlendirme “Pop Art”, “1.Uluslararası Sanat, Tasarım ve Moda Kongresi”, İKSAD, 20-23 Mayıs, s.144-154. ISBN:978-605-9885-38-6 Gaziantep. (E-kitap).

Korkusuz, S. (1980). *Nakış.* İstanbul. Milli Eğitim Basımevi.

Lunin, L. F. (1990). The Descriptive Challenges of Fiber Art. *Library Trends.* 38 (4), 697-716.

Lynton,N.(1991). *Modern Sanatın ŐykŪsŪ,* (C. apan ve S. Őziř, ev.) İstanbul.

E.KOÇAK

ÇAKŪ KAREFAD, ÇAKŪ Karatekin Edebiyat FakŪltesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October2021): 238-259 (Atıf için/To cite).

Özkendirci, B. (2014), Tekstil Sanatında Anlamsal Değerler, Uluslararası Sanat ve Tasarım Kongresi (Poster), Yayın No:1681318.

Özkendirci, B. (2016), “Geleceęin Zemin Tekstillerini Tasarlamak” *İstanbul Kemerburgaz Ūniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1 s.23 – 53, İstanbul.

Yılmaz, S. (2011). GŪzel Sanatlar Eęitiminde Gelişen Ve Değişen Kavramlar Ve Tanımlar, 1. Sanat Ve Tasarım Eęitimi Sempozyumu.

Elektronik Kaynaklar

URL1 <https://www.vam.ac.uk/articles/embroidery-a-history-of-needlework-samplers> 24 Aralık 2020 tarihinde erişildi.

URL2 <https://mimuu.com/kanavice-ilk-baslayanlar-icin/> 22 Aralık 2020 tarihinde erişildi.

URL3 <https://www.hobizubi.com/kanavice-etamin-kumas/etamin-kumas-13015.html> 19 Ocak 2021 tarihinde erişildi.

URL4 <https://tekstil-tr.blogspot.com/2019/02/kanavice-bebek-mendili-yapls.html> 15 Ocak 2021 tarihinde erişildi.

URL5 <https://nwhistorycourse.org/yeni-nakis-desenleri-hac-bicimli-parcasi-ile/> 18 Ocak 2021 tarihinde erişildi.

URL6 <https://www.instagram.com/p/BdeV3iuDWnM/> 18 Ocak 2021 tarihinde erişildi.

URL7 <https://www.publishersweekly.com/978-1-4547-1080-6> 15 Eylül 2021 tarihinde erişildi.

URL8 <https://www.icreativeideas.com/creative-street-art-cross-stitch-murals-on-fences/> 15 Eylül 2021 tarihinde erişildi.

URL9 <http://www.myowlbarn.com/2016/06/cross-stitch-murals-on-chain-link-fences.html> 15 Eylül 2021 tarihinde erişildi.

E.KOÇAK

ÇAKŪ KAREFAD, ÇAKŪ Karatekin Edebiyat FakŪltesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October2021): 238-259 (Atf için/To cite).

URL10 <https://knithacker.com/2018/04/have-you-seen-raquel-rodrigofabulous-floral-cross-stitch-street-art/> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.

URL11 http://tendencee.com.br/2016/09/instalacoes-de-rua-florais-de-pontocruz/#_Ru0YfA 19 Aralık 2020 tarihinde erişildi.

URL12 <https://designwrld.com/cross-stitch-street-art-raquel-rodrigo/> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.

URL13 <https://www.aheneah.com/about> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.

URL14 <https://www.frankie.com.au/article/the-artist-taking-cross-stitch-to-the-streets-545521>.

URL15 <https://bigumigu.com/haber/ana-martins-sokaklara-islenenkanaviceler/> 23 Aralık 2020 tarihinde adresinden erişildi.

URL16 <https://www.textileartist.org/dave-lieske-interview-hip-hop-cross-stitch-art/> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.

URL17 <http://www.homejelly.com/how-to-create-cross-stitched-feature-wall/> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.

URL18 <https://www.ingejacobsen.com/about> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.

URL19 <https://collabcubed.com/2011/11/18/nils-viga-hausken-art-of-the-cross-stitch/> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.

URL20 <https://tr.pinterest.com/pin/374361787786308428/> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.

URL21 <https://tr.pinterest.com/pin/374361787786308388/> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.

URL 22 <https://tr.pinterest.com/pin/374361787786307974/> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.

E.KOÇAK

ÇAKŪ KAREFAD, ÇAKŪ Karatekin Edebiyat FakŪltesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October2021): 238-259 (Atıf için/To cite).

URL 23 <https://tr.pinterest.com/pin/374361787786308568/> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.

URL 24 <https://tr.pinterest.com/pin/374361787786308486/> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.

URL 25 <https://tr.pinterest.com/pin/374361787786307940/> 15 EylŪl 2021 tarihinde eriřildi.